

А К А Д Е М И Я Н А У К С С С Р
И Н С Т И Т У Т В О С Т О К О В Е Д Е Н И Я

П И С Ь М Е Н Н Ы Е
П А М Я Т Н И К И
В О С Т О К А

И С Т О Р И К О - Ф И Л О Л О Г И Ч Е С К И Е
И С С Л Е Д О В А Н И Я

Ежегодник

1968

ИЗДАТЕЛЬСТВО «НАУКА»
ГЛАВНАЯ РЕДАКЦИЯ ВОСТОЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ
Москва 1970

А. Б. Вильданова

ПОДЛИННИК БУХАРСКОГО ТРАКТАТА О ЧИНАХ И ЗВАНИЯХ

В 1948 г. проф. А. А. Семенов опубликовал «Бухарский трактат о чинах и званиях и об обязанностях носителей их в средневековой Бухаре»¹, в переводе с таджикского на русский язык с комментариями. Этот очень интересный источник освещает важнейшие стороны государственного и хозяйственно-административного строя Бухарского ханства конца XVIII в.

После работы В. В. Бартольда «Церемониал при дворе узбекских ханов в XVII веке»², в которой исследуется сочинение Махмуда ибн Вали *Бахр ал-асрар* и приводится перевод с персидского соответствующей части текста о государственном аппарате и придворных чинах Бухарского ханства времени Аштарханидов, упомянутая работа А. А. Семенова внесла еще один крупный вклад в советскую литературу по этим вопросам.

В распоряжении А. А. Семенова был единственный список трактата, найденный им в сборнике разнородных и разновременных записей бухарского верховного судьи Шарифджана Махдума (ум. в 1932 г.). Сборник записей Шарифджана Махдума хранится в рукописном фонде Института востоковедения АН УзССР, инв. № 2374. Опубликованный А. А. Семеновым трактат занимает в нем лл. 17а — 19б.

Недавно мы обнаружили еще один список Бухарского трактата о чинах и званиях, более полный, и, по-видимому, автограф. Своей находкой мы обязаны О. Д. Чехович, любезно указавшей нам на существование в Душанбинской публичной библиотеке рукописи (№ 649) с сочинением *Маджма' ал-аркам* («Собрание цифр», лл. 1б—86б), в которой мы и обнаружили упомянутый текст трактата (лл. 87а—96а). Бухарский трактат по своему содержанию тесно связан с сочинением *Маджма' ал-аркам* и принадлежит перу того же автора, что доказывается общностью языка и стиля, а также тем, что автор неоднократно при употреблении специальных терминов в трактате отсылает читателя за их разъяснением к *Маджма' ал-аркам*. Сам автор называет трактат о чинах и званиях приложением (*таз'ийил*).

Автор *Маджма' ал-аркам* и трактата, к сожалению, не назвал своего имени, ограничившись лишь одним словом о себе: *мухаккар* («презренный»). Имеются основания считать автором Мирзу Мухаммада Бади'-дивана. В конце своих записей Шарифджан Махдум делает следующую ссылку на источник, откуда он переписал текст трактата:

¹ «Советское востоковедение», V, М.—Л., 1948, стр. 137—153.

² В. В. Бартольд, Сочинения, т. II, ч. 2, М., 1964, стр. 388.

«Маджма' ал-аркам Мирзы Бади'-дивана»; до сих пор эта небольшая приписка была единственным свидетельством об авторе трактата, на которое указал еще А. А. Семенов. Теперь в связи с находкой подлинника Бухарского трактата о чинах и званиях, мы получили второе, еще более убедительное доказательство авторства Мирзы Бади'-дивана: на полях душанбинского списка *Маджма' ал-аркам* (л. 16) дается пояснение к слову *мухаккар*, которым автор назвал себя: «Мухаммад Бади'-диван бин Мухаммад Шихабдин бин Мухаммад Улуг бин Мухаммад Риза-диван». Далее, на л. 56, также на полях, это имя повторяется с добавлением еще нескольких поколений родословной Бади'-дивана, которая восходит к Мирзе Тахур-дивану³. Родословная заканчивается словами: «Да будет доброе воздаяние от Аллаха им и их потомкам высшим и низшим». Там же, на л. 56, ниже дается примечание к слову «Мирза Тахур-диван»: «Предок автора». Как видно из родословной автора, он был потомственным диваном, т. е. довольно крупным чиновником бухарской канцелярии.

Многочисленная правка текста, зачеркнутые места, добавления на полях душанбинской рукописи характеризуют ее как авторский черновик. Известные нам два других списка сочинения *Маджма' ал-аркам*: ленинградский (датируемый 1805 г.) и ташкентский, переписанный, вероятно, в 1836 г., переписаны более аккуратно и правок в тексте не имеют; части текста, зачеркнутые в душанбинском списке, в них отсутствуют; наоборот, интерполяции душанбинского списка вошли в основной текст тех двух списков. (Текст Бухарского трактата как в ленинградском, так и в ташкентском списках полностью отсутствует.)

Публикация А. А. Семенова содержит лишь две трети текста трактата, так как в записях Шарифджана Махдума, переписанных через сто с лишним лет после душанбинского списка, отсутствует в общей сложности его треть. При сопоставлении обоих текстов выяснилось, что в рукописи, которой пользовался А. А. Семенов, не только отсутствовал конец трактата, но имелись пропуски в тексте. Теперь нам понятно, почему отдельные места текста остались неясными А. А. Семенову, о чем он сам неоднократно говорит в примечаниях. Наш подлинник позволяет восполнить недостающие в переводе А. А. Семенова части текста, а также выяснить или иначе осмыслить некоторые его места, не понятые А. А. Семеновым.

Так, например, А. А. Семенов оставил без перевода слово *кабѣхане*, как непонятный термин (см. стр. 144 указ. работы А. А. Семенова). Наш текст (л. 89б) помог выяснить, что в слове пропущена первая буква; правильное его написание *кабѣхане*, что значит «кладовая».

Следующее выражение *диван-и калан ва дафтар-и танабана* А. А. Семенов перевел как «великий диван и диван потанабных поступлений» (стр. 147), причем слово *дафтар* он заменил словом *диван*, без каких-либо оговорок. После сличения с подлинником выяснилось, что в этой фразе в списке Шарифджана Махдума есть пропуск. Полностью она читается так (л. 92а нашего списка): *диван-и калан ва дафтардар ва диван-и танабана*. Теперь ясно, что в распределении на-

³ В *Маджма' ал-аркам* особое место (лл. 56—6а) уделяется восхвалению личных достоинств Мирзы Тахур-дивана. В восточной части г. Бухары, у ворот Мазар-и Шариф находится мечеть Мирзы Тахур-дивана (см. карту г. Бухары в кн. О. А. Сухаревой, *К истории городов Бухарского ханства*, Ташкент, 1958, стр. 96).

личных поступлений ханства участвовало не два, а три чиновника: великий *диван*, *дафтардар* и *диван* потанабных поступлений.

Слово *عصابدار*, означающее «носитель жезла, посоха», А. А. Семенов, очевидно из-за неясного написания, принял за *عصابه دار* и перевел его как «заведующий головными покровами» (стр. 150). О слугах, повязывавших головной убор, говорится в другом месте трактата (л. 95б).

Функции отдельных чиновников в нашем списке освещены полнее. Например, в списке, использованном А. А. Семеновым, говорится только об одной функции малого инака (стр. 149), в то время как у него имелись еще другие, в том числе такая важная функция, как хранение царских печатей (л. 93а).

У А. А. Семенова неполно освещены функции аталыка и неясен перевод соответствующего места, особенно в той части, где речь идет об орошении земель водами Зеравшана (стр. 145, прим. 43). При определении орошаемой территории опущены такие важные объекты, как Бухара и ее туманы. Что касается функций аталыка, то, согласно полному тексту трактата, он ведал всей орошаемой Зеравшаном территорией от Самарканда вплоть до Каракуля с его каналами — конечными ответвлениями Зеравшана. Он же был мирабом Руд-и шахра (магистрального канала Бухары) и *даругой*, охранявшим *рабаз* Бухары (л. 90а).

А. А. Семенов был вынужден оставить незаконченной начатую фразу (на стр. 147), поскольку текст в использованном им списке в этом месте обрывается. В нашем списке соответствующий текст приведен полностью: «Иногда вследствие какого-либо события посевы гibli и *ра'ийаты* были вынуждены переселяться. При этом большинство прежних порядков менялось. Ведающие этими делами по невежеству для удержания [*ра'ийатов*] совершали многочисленные оплошности. Следовательно, для того чтобы эти важные дела [правильно] разрешались, нужен человек знающий и верный. Ведь как хорошо сказано: „У шахов верными признаются три качества: мастерство, богатство и [чтобы] человек был осведомленный“.

Некоторые правители и государи советовались с областными мирабами и повелевали при распределении воды не оказывать предпочтения авторитетным лицам, владельцам *танхах*, *мутаваллиям* и *амлакдарам* перед другими. Справедливость — залог спасения и счастья на этом и на том свете. Притеснение обращается в пути [для притеснителя] в обоих мирах. Особенно важно помнить о Дне Воздаяния.

Если предполагается жалованье военным, а *хараджа* на это недостаёт, то прибегают к чрезвычайным налогам, установленным благословенным законом, чтобы предотвратить задержку платы войску. Размеры чрезвычайных сборов зависят от достатка крестьян и прочего люда. *Хакимы* и сборщики должны наилучшим образом, как только смогут, распоряжаться оросительной водой земледельцев, выпасами скота и очисткой дорог от непокорных; должны проявлять заботу об ученых, *саййидах* и военных, чтобы порядок в государстве соответствовал закону и обычаю» (лл. 91б—92а).

Подтверждается правильность предположений А. А. Семенова, что слово *تيلگو* написано ошибочно и правильное его написание *بيلگو* «чек, берет» (стр. 141), что водораспределительных арок на Зеравшане у Кермине по контексту должно быть 21, а не 22, как написано в его тексте (см. прим. на стр. 145).

Ниже мы помещаем наш перевод той части трактата, которая в списке, использованном А. А. Семеновым, совершенно отсутствует. Кроме того, для полного представления о тексте Бухарского трактата о чинах и званиях и возможности его самостоятельного научного истолкования каждым, кто заинтересован в этой области, мы сочли нужным приложить факсимиле обнаруженного нами текста трактата.

Перевод:

«Есть четыре другие, должности, [носители] которых выходят из дворца пешком, но стоят близко к тем четверем, то есть малому *инаку* и другим⁴. [Это] такие, как *курчи-баши*, который следит за исправным состоянием свинца, пороха, как сырого, так и готового; ему вверены [также] управление и функции *мираба* на некоторых каналах. *Уйдачи* по совету *накиба* следит за разделением во время войны нукеров⁵ и войска по категориям, а также за исправностью службы при дворе и пр. *Каравул-биги* вместе с *каравулами* и сторожами охраняет и оберегает дороги так, чтобы какой-нибудь грабитель или лазутчик не проник в страну или в войско. Заведующий складом (*михтар-и тушакхана*) (л. 95а) на деньги, получаемые от казенных угодий, приготавливает обмундирование и жалованье, потребные для военных.

Есть еще четыре должности, [носители] которых выполняют такого рода обязанности. Например, *шагавул* ведает приемом послов и других. *Тупчи-баши* высокого двора (*дарбар-и 'али*) охраняет высокий двор. *Мирахур-баши* заведует кормом, сеном и люцерной для государевых лошадей. *Шихна*, которого называют *миршабом*, ведает охраной предместий *вилаята* в позднее время.

Есть еще такие четыре должности, которые ниже упомянутых, как держатель плети (*чапукчи*), казначей (*хазаначи*), курьер (?) (*рисалачи*) и *тпкнчи*⁶.

Четыре должности, необходимые при войсковых [сборах], таковы: стоящий в арьергарде (*чандавул*), дозорный (*каравул*), проводник (*йулчи*) и разведчик (*джасус*).

Есть еще четыре должности, например: латник (*джибачи*), носитель колчанов (*садак-курчи*), носитель меча (*клич-курчи*) и ведающий обувью (*муза-бардар*). Обязанности каждого из упомянутых ясны и известны.

Существуют четыре должности, которые доверяются (л. 95б) достойным лицам; таковы *юзбаши* высокого двора, *амлакдар*, [а также] подносящий розовую воду и увеселитель (*муфаррих*). *Названы еще четыре должности: пятидесятник (*панджах-баши*) высокого двора, *арбаб*, *амин-и аб* и *мираб* некоторых каналов⁷.

Есть еще четыре должности, стоящие ниже упомянутых, такие, как подносящий рукомойник (*афтабачи*), подающий полотенце, носящий сосуд с водой и носящий посуду.

⁴ Выше в трактате (л. 93а) перечисляются четыре должностных лица: малый *инак*, великий *михтар*, *диван-и саркар* и *дастарханчи*, которым иногда разрешалось выезжать из дворца верхом.

⁵ Иррегулярные войска.

⁶ Возможно, искаженное *тупанчи* — «стрелок».

⁷ Написано на полях.

*Существуют еще такие четыре должности: повязывающий чалму (*дастар-банд*), прикрепляющий украшение к чалме (*джига-банд*), приготавливающий табак для курения (*тамаку-саз*) и подносящий огонь, когда на то последует воля государя⁸.

Есть четыре должности, которые стоят выше упомянутых. Например, знаменосец (*туг-биги*), держащий зонтик над головою начальника (*шукурчи*), копьеносец (*найза-бардар*) и *куш-биги-йи джилау*⁹.

Другие четыре должности таковы: *кир-йарак*¹⁰, заведующий платьем (*бухча-бардар*), заведующие припасами (*анбар-дар*) и фруктами (*мива-дар*). Что касается *кир-йарака*, то он занимается закупкой необходимого для двора имущества.

Есть еще такие четыре должности, как надевающий седло (*зин-бардар*), носящий трон (*ауранг-бардар*), держащий поводья (*джилау-дар*) и выезжающий лошадей (*ра'из*).

Существуют еще четыре должности: проповедник (*ва'из*), малый *кукалтай*, *йасавул-махрам*¹¹ и ночной страж (*тун-катар*); обязанности каждого из них известны, поэтому их описание не приводится.

А еще имеются такие четыре должности, как *чухра-акаси*¹², *йасавул*, глашатай (*джарчи*) и *буйун-аталик*¹³. *Однако должности *йасавул-баши*, *джарчи-баши*, *даха-баши* и *насакчи-баши*¹⁴ обычно бывают у шиитов; а потому сунниты этих названий не употребляют¹⁵.

Есть еще четыре должности, а именно: *букавул*¹⁶ (л. 96а), *чухра-баши*, заведующий кладовой (*михтар-и рикаб-хана*) и подносящий блюда (*табак-чура*). Однако в наше время *михтар-и рикаб-хана* стал называться *шарбат-даром*.

Имеются еще такие четыре должности, как главный ювелир (*заргар-баши*), главный портной (*дарзи-баши*), глава строителей (*ми'мар-баши*) и глава столяров (*наджжар-баши*).

Есть еще такие четыре должности: *фарраш*¹⁷-*баши*, факельщик (*маш'алчи*), главный *даруга* и главный скороход (*шатир-баши*).

Имеются еще четыре должности, стоящие ниже упомянутых, например, *фарраш*, землекоп (*бил-дар*), носящий *равийа*¹⁸ и повар (*таб-бах*).

Есть еще четыре служителя: тюремщик (*зинданбан*); *джилбан*, охраняющий людей от воров, разбойников на дорогах, мятежников и прочих; палач (*джаллад*) и надзиратель за пленными (*бандибан*).

У низших нукеров есть четыре степени, причем название чина с ними не связано, например: *махрам*, *йасавул*, *кара-аламан* и *каравул*. Конец приложения».

*⁸ Написано на полях.

⁹ Термин нам не известен.

¹⁰ Искаженное *кирак-йарак*, т. е. «нужный, годный».

¹¹ *Йасавулами* назывались низшие чины при дворе, докладывавшие правителю о просителях и подносившие их дары (В. В. Бартольд, Соч., т. II, ч. 2, стр. 396). *Махрам* — доверенный слуга, допускавшийся во внутренние покои.

¹² О термине *чухра* см. Р. Г. Мукминова, *Некоторые данные о термине «чухра» (по среднеазиатским источникам XVI в.)*. — «Труды АН ТаджССР», т. СХХ, Душанбе, 1960, стр. 139—145.

¹³ Термин нам не известен.

¹⁴ Чиновник, распоряжавшийся порядком наказания.

*¹⁵ Написано на полях.

¹⁶ Распорядитель ханской кухни.

¹⁷ *Фарраш* — слуга, расстилавший ковры, подметавший двор и т. д.

¹⁸ Большая кожаная бутылка для воды.

نوع تمثيل بسیار است پس پادشاهان و دراز اند موافق ترتیب
 بدینا منصب علماء را که همه اسوای منصب حکام چهارم
 است آن منصب قضایه است علماء آن شیخ الاسلام است مرافق
 قاضی القضاة و عاقد آن است پس منصب فاضل از قاضی القضاة
 است دیگر قاضی القضاة است مرافق الیه و اولیای
 اکبری که مثل قاضی عسکر و فوقانی است انگری و فوقانی
 مریشند و فوقانی عسکر است که مرافق الیه و اولیای
 عسکره مریشند دوم منصب مفتی است که علماء از علم
 لقب یافته اند که بفتوی فوقانی اشتغال دارند دیگر مفتی
 عسکر است که بفتوی عسکریتصه می مریشند خصوصاً در
 وقت اشگر کشی باب ایرد لایت و قس من لولایات بلکه
 نزد قس قاضی عسکر و مفتی عسکر و لایتهای قاضی و لایت
 که کور از فرجه ازت من لولایات مغول است که اولیای

و سیوم محبت حضرت اکرمین علیهما السلام سادہ سادہ سادہ سادہ سادہ سادہ
 مذکور از غیر سادہ را از مودت و فرستگار کا صفا شہ عا
 جاری سازند و صہارم منقب بر لب اگر چند می که درین
 وقت شہتارند اشد باشد که اکثر اوقات خوشتر را
 صرف تعلیم طلبہ سازند صہارم منقب و دیگر است که مضمون بسیار یاد
 کرده اند حضرت علی الوالد استی اولم انہا الامام یک منہ
 نسبت بہت کہ حکومت جو بہار از درون و بیرون موقوف
 جناب بہت کا با غیر حکومت نیز نمیند فرار در اند بعضی یاد
 دوم نقیب بہت کہ درستی فریب و ترتیب کرد وقت
 کون و مژور و تجارہ از مقدمہ و خلفہ و اریس و پار
 و از قلب کس گاہ با خبر شدہ منہ بہت مقام از غیر منہ بہت
 میکند ارد سیوم اورا خ کلان کہ صہا سادہ آرا درین
 لشکر موافق شرع شرف بجای مرآد صہارم منقب
 محمد مصدق

ايجاب بيرون نشکر و مدکوران ابو ج من اول الامم
 سینه و عمل من و کرب مخصوص نقشند بی آه
 احوال من از فایض الانوار تقویض بان یافته و صراحت
 دیگر است که مخصوص بعضی دین بعضی نیست بلکه بر کرم
 عالمان و ابدات و اورنگیه و غیر ما مناسبت میرا الوت
 منسوب میگردد آنکه مثل میر اسد و فیضی و قدر و قدر و
 اما فیضی اگر عالم یاسید باشند حساب بیرون شهر بخارا
 شریف و خارج لکر موقوف بان است و میر اسد نیز اگر عالم
 یاسید باشند حساب سدادان درون ریاض بخاری شریف
 تا یک فرسنگی را یکف کفایت آن که گفته شده است
 راستصدی محاسبان اوقاف که دخل دار درون ریاض
 بخارا شریف تا یک فرسنگی گردانیده شده اما صد در را
 مقصدی محاسبان اوقاف بیرون از مدکور است

کردانیده شد است اما عمل اهل علم که بوقوف علیه کل
 می باشد کلانان این قوم نیز صهارما سنه اول دیوان محلا
 که این دفاتیر عالی است از نخوزه و سکو و غیر همادوم
 مشرف است که مقصدی نوشتن انعام و حال کل
 بیت از حبیبه و چوشن و سربا و سایر التفاح است
 سیوم دفتر در است که صد دفتر کل از ار محمود
 انبات و غیر همه صهر میرد صهارم دیوان طلبانه
 است که اراضی و او بوظف را از حواله بنای
 و تیر ما هر دو است است و از اذغال و او روح موافق
 فرمایش سرکار عالی انجام میدهد و نیز صهارم کل
 دیگر است که کتابت مشرف است که مقصدی نوشتن
 عنایت نامه ددعا سلام و خواشن تا غیر لوی عمل است و
 غیر ما باشد دوم آن ارباب در و ک شد است از خبر و
 در این دیوان

از برای نخواستن
 سینه زغال خوار

بزوجه البجایات اگر خوانند تفاقا روی دهد و مانند آنها
 را بسته مرکز دستبوم دیوان بخانه است که از آنکه
 امور و بحایم جلاله دست کرد از نوک شرف دفتر کردن
 و جعل ادن و غیره نامر نوسه همایم دیوان توجیه است
 که هاکم دفتر دار و دیوان طمانانه آورده را درستی
 کرده بودند دیوان توجیه نماید که توجیه از ادب است
 سازد و چنانکه رفتار آورده و توجیه را در سایر بنفقه
 شده بود همایم خود در حکمت که یکان کتاب در
 رسایه که علما و با فضلا و شعرا بمن له الولاية هم که
 قابض این کورت آو مرانه بی مرت کتابها کتابخانه
 دوم جنتی است که مقصدی صحیح و فواید کتوالت است
 عمارت فرمایش یافته میر کار عالم استیوم آن بیخانه
 ستر که از نوسه حصول و اسپوار و پرنگلی و بهر

بعد از مسجود کردن
 بعد از مسجود کردن

Л. 89a

و زینها و چند قها و کره بنده و کله مارم و طبله و طبله کوب
 و مغلاخی و کچم و اورنگ و ریش و شمشیر زر کباب و کباب
 سایر اسباب با و غیرم^ا طهارم دیوان تو شکی نه که قصه
 اچناسم که داخل خواص سلطنت کرد در از پوشاک در صلیم
 و غیرهما و چهار عمل در در ازین کور است که مثل
 مشرف خود و با کله نوس و دیوان محرم و دیوان اول
 از کمال و ضوع بیان کرده شد ^{بسیار} چهار تنه محرم
 دیوان هر کار و محرم اساک و واقعه نوس و محرم کالای
 چهار عمل دیگر است که عمده ام ای باشند در حضور مادر شاه
 جای معین ز برای جلوس دارند تا از آنها آتالی است
 که ترک آتالی میگویند که پدری گرد است از روی شفقت
 بس و آنکه آتالی بس الولای چنان شفقت دهند که مثل و روز
 شفقت پدر در همه ملکه زاده تر تا که بسیار رعایا عرضی
 کرانه کمال

و در وقت
 جلوس کند را بر تمام
 بر سر دم
 و صرف وقت را در هر روز
 در وقت جلوس
 در وقت جلوس

مر باید که باشد ضبط در مای کار ای شرف از غرقه تا قو کول
 بطریق نسو و تعدیل است از غرقه تا او و نه از هر چه
 صواب که نه ساختن و نه کلمات و تو ما کار از شد و
 حد او را که در حضور مای بود کورت به سه مره ۴ روز
 و از روز که بیرون است بیگاه درون بوضوح از شرف بسیار
 به اشخه و او در و پس ضبط به او نویسیه نیم علم فی العوام
 است حمده بلکه مای کول است شمه از مجاوی زینده وقت
 و فوراً یاد و در وقت یک رواق آگذر اینده خفته
 انرا از غرقه تا کمنه تا اوجی آید در وقت و فوراً یاد
 نوبت در وقت قلت میسینده مرمانه که شود و اسبیک
 رواق اب که بهر رواق تخسنا که در حای بکفته
 طبیب ازین مر باید که باشد ختم افغان مک و او
 ناره پانین که مای مای و شرفه آن تا جنت قیر

Л. 90a

مع او ز بسکتند و چارگاو و غیره حصه به هندی و یک روپیا
 و ربع یک و او این بتومان فرلام و بتومان آبر آبادیه سنه
 که نلته احساس بخود ران و کام و خمسن امرا بادی
 تقسیم کرده رند و یک و اقی بتومان سلطان باد و پاره
 پیر حصه به هندی که پنج مد که تقسیم کرده رند و یک و اقی
 ابر بتومان خوقار و دو حصه به هندی و دو روپیا
 را بتومان کات و خوق حصه به هندی پنج مد که کلس
 حسان کات کمر دو نلته احساس ضوقی رود و یک
 و یک و او اب و من یک روپیا ابر بتومان کام
 اجماع حصه به هندی و دافن سیمان به کوز کام زهر
 که از من اعین کامها موافق از خمر زرع حصه
 کرده رند و یک و اقی ابر او و شهر مسکه دما
 فراد زو اکم از لهر صبا دافن رود شهر سیمان

حیدرآباد

ختہ افغان یک دان تو مار فراد بر حصه سده ابروم
 و بعد از آن یازده رواجی است بقدر آنکه از سوره
 گذشته میشود هر یک از آنکه بنده است از ای و تفسیر
 یک دان و ربع یک دان است و اینها را می بینند
 و ختہ افغان یک رواجی است به نهمزاره قلعتی و دو
 عازمی اما دنان که به نهمزاره و او را رسد به نهمزاره
 رواجی و نیک رواجی است بتومان ضمیمه او و تو مال
 به نهمزاره رواجی است بعد از آن هر چهار نفر که
 سله ارباع یک دان یکزاره شده اسلام و یکصد
 به نهمزاره و یک رواجی و ربع یک دان است اما
 و کول کلان حصه به نهمزاره که الا تا تقسیم کرده
 است سلام با تو مرانه پنج رواجی است که یک رواج
 به نهمزاره و تقسیم مرانه است بقدر آنکه یک رواج

از یازده رواجی که کورم

قواکول این طرفه دست نعل محال و حکام و صدای
 سایش و اندراج یافته بر دانه جو آفت کس کام
 بنابر عادت از جو ادرت مزروعات روخی اباد و ده
 مندرک شده و رعایا راه نهور و جلا صهار کرده
 درین صورت اکثر اعدای سپاس تغییر یافته مقصدی ای
 اوربا وجود همالت بنیادین پیش گرفته تقوی
 گفته بود و آوردن اندکس از شفته علم مراد
 استقامت اکام نامه درون گفته که سه ضراب علم زود
 استر مال یا مردی بعضی از حکام و جو قس صاحب
 بمرمان لایق توبه و انچه مانده بنگردند بظهور
 ترجیح باز در رعایت و شجوه دار و سولان و
 بر دیگر با سعادتمندانه کاری و سه فریدی
 و آخرت است علم آماده گرفتاری و این است خصوصاً
 ۱۰۱۰

یوم الجوار اندیشه اولم است اگر وظیفه عاکنظر است که
 فواج کفایت در غنیمت به نفع و نفع هر یک حاصل کرده است که
 معطای شکر رفع زمانه در حصه جویانجام دار بودی از
 سایر فوج است که در حاکم و عمال ضابطه این امر است
 و با سعادتمندان و کلیه طرق متردد این امر است که
 استعدادهای هر دو علمای و کسبها را و سعادتمندان را در این نظام
 اولم و کفایت در دوام و کفایت که ضبط فواج ولایت از
 مؤلف و چهارکمانه در فایز بقیقه او است بقدره دولت
 را بمقتضای تو شکست و عدل ولایت با ممالک دار بودی فقط
 حاکم دیوان کلان و دفتر دار و دیوان طمانه کمال میزد
 میرا بد فراکول نیز موقوف بود است سیوم بر و آنچه
 که یاری من است ولایت با نام او الکا بر مرتب یافته است
 موافق فرمایش علما میرساند و در حکومت جماعت
 بیرون که آمده است است چهارم دادخواست که عرض

ولایت

با دیده نسو

و لایق مردان سوخت
و لایق مردان سوخت

مصرف و

مطلوب از اهل ولایت میسرانند و جواب از اهل ولایت
 حاصل کرده بظلمت آن کور و وصل مسکودانند که با حقیقت
 را بعد از اجازت من از ولایت سلمه امده حاضر زده است
 مرام بیچارگان میسازد و نیز صانع بزرگ است بگوید
 بنیو بر میاید یک از آن کوکلتاش است که تصدیه خیر یابی
 از ولایت زد و پت دشمن فکر و تردد اندا و درستی جان
 باین است که کلتاش بکسایر گفت خواران جان خود را
 را بجان پادشاه وقت تو ام دانسته فارغ نباشند و ام
 قوش یکی کلان است که جماد صیاد است ادوات صید مثل
 قوشها به صافم و سکمای تازی و غیره در تحت تصرف
 آن است سیوم عناق کلان است که عمل پادشاه را
 که شامل صایر امر ادبش کرد پیشه که مجال صحبت باشد
 پیشه بنده یا ز میسرانند چهارم خواه کلان است که
 کلان چهارم است

کلان اجهای سوار است در بیله جوم سلطان اولی در سینه
 تا گولان و بیله سات جوم سلطان و غیره با از ضرور این سوار
 بان است اما جای استادان این چهار یونانی در الولا
 سبک او رویش شستی شودهای محض دارند اما این سوار
 نه آورنده سوار جماعه اهل قلم بلکه از اهل علم دول
 کلان فقط از دربار عالی سواره می در این دو چهار
 محض و یک است که اندامی مقرر الحاقان هستند و از در
 عالی که با نام سر الولا است سواره میدر این دو مقام این
 چهار بعد از که طفاش و فوش یک و عناق بلکه فرو تو
 ایستند که از آنها عناق خود است دوم این سوار
 سوم آن دو سوار سوار است چهارم آن دستار جواری است
 خدمت عناق خود و پاسبان صند و غیره که هر طری
 در این خدمت سوار کلان است انصاف و رکوة و

دو اول کلان سوار

و نیز از اجهای عربی و غیره
 این سوار نیز آن آورده است و
 اول این سوار است عناق
 سه عناق کلان نامند
 که ده یا سوار کلان
 گفته به هر که هر یک وضع
 سوار است

از ربع عشر و نصف عشر و میان و عشر و میان و لفظ
از اموال و نفود و موشر و غلات و مریه که کرده ^{ان} لفظ
مواقی در مائش نیز حضرت حج له الوالات رسانند ^{بها} خدمت
دو ان سر کار انست که از خبر سر کار عالم ارواها
و دلگاس که نیز نعلقن کا صبه شهر فیه دار در کوه حمه کرده
و فوج ضروری ^{۱۳} صرف لاوم شامانه را چپبلام بجای بیارده نهر
خواجات صند و فانه و غیر امر اسازد و سماره ^{۱۴}
متصد کتر انیدن سماره خوان شاهر و کوفت چینه قلی
کردن از بر ارشاد نمودن امر الام و سمر امر حرمه حرم
کی صبه بیبارزد و سماره محله دیگر است که کاما پادشاه
اجازت بنشینن انبا و صحت یا دشا بهر شه بهت کا پانده
منش نوبی باشی کلان که متصدی نوبی زب و کتوال که ^{۱۵} متصدی
عمارات نوب و بلکاد کلان که متصدی درستی لیباج خانه
از

بت نه تنها بجزو الطرف و ملا طرف الاصله نمود
 و بدو تنی باشد بطبع از تبعه از خویش طبعی نسبت
 باشد که در این میان منصرف است از آنکه در
 خود چنان جماد ملازمان هر دو الی است مثل نفس
 و خصما بر دو و هر دو آقا سر و نیز چنان ملود در آن که در
 جلودان می باشد و صا مثل دیگر است که ما ذوق بر آن
 سوره از در بارعالی شده اند لکن در حضور من الی
 اذن نیستن بنافه اند مثل آنکه آقا باشد که با پیان
 در بار عالی می آید که حضرت سر الی ولایت در آنجا باشد
 با فم حکومت توان بر سر الی آقا و من خفای کا
 که سر اند جماد خفای شده حکومت در الی است
 را تصرف شده و مثل توفی به که بر تن باشد طبعی حکام
 داشته و سایر را بر از شریعت و دوع و خیران را
 اند اخته مخبر می بود که مجلس است با از صاف است

و اما کس قدرت
 هم کورم

و نیز حکومت تو مان فوق از دو و میرا به از ای پیر میرد
 و ششم اخور کلان که در جلو پا دشت و ایستاد از پیر است ۲۵
 و جب حاضر شده بر و آنه دار می باشد حکومت و میرا به
 تو مان کام از مسلم را مفوض بان کرده شده است و
 صا رحل و کمر سب که خط در بار می داده میرا به ^{بلکن}
 قوی بان چهار کس که خناق خود را بر می نه می بسته ^{بسیار}
 که درستی سرب و دار و از خام و بخته انار بسیار حکومت
 و میرا به بعضی انار را مفوض بان کرده شده است
 اوید جو تصدی صنف بصفحه اگر ان نو کس و ^{سپاه}
 در وقت حجاب به بشورت نقیب و درستی در بار از ^{است}
 ز غیر از ای سازد و نقل مو اول مکان که ^{باید} حق تو انان ^{باید}
 پاسنا و دید باید راه با برده میا زنگه خا تکر و یا
 جاسوس در دلایت و یا بشکر راه نیامد و سن ^{باید}

که خطا

که از آنکه نقود می که بهی از مضامین که کاری بود و بهی
 که در پستی سر پای غنای شکری و وظیفه آنها را میسازد
 و هار عمل دیگر است که از هم قبیل قضا و از منزل
 شفا و آن که مقصدی همانا ایچمان و غیره را باشد و مثل
 تو که بیشتر در بار عا که است در بار عا و بسیار در اول
 مر او را بشی که مقصدی سیم و گاه و سینه اسپان هر گاه
 مر باشد و شجده که مر نب میگویند مقصد است بلیاه
 ررض و ولایت مر باشد و هار عمل دیگر است که فرود از
 مذکور است مثل چای و و و با در ساله بود و سنگی
 و هار عمل که در وقت لکفر در بر شود مثل جنه اول و گاه
 دیو بود و جاسوس و هار عمل دیگر است مثل چای و
 صده آن بود و علم بود و موده کرد از خدمت هر که ام
 مذکور است معلوم و معنی است و هار عمل دیگر است که

بقسمه ان مناسبت مثل یوز شتر در بار عطا و اسما کردار
 و غالب کلید و مفویح و صهارجل دیگر است نکر
 فرو ترازم کور است مثل قباچه در روی یاکی بردار
 لوگو و نه بردار در کش بردار او صهارجل دیگر است
 فاتی از طر کور است مثل طرخ بیک و شکور و ونیز بردار
 و خوشی بیک جلو و صهارجل دیگر نیز هست مثل کور کوری
 و بوجی بردار و انبار دار و سیوه دار کس کار بردار
 منطقه مخصوص سرکاری را ایپازد و صهارجل دیگر
 است مثل زین بردار و اورنگ بردار و جلو دار و در
 و صهارجل دیگر نیز هست مثل و احط و کولکاشن خرد و ساق
 محرم و به خط تو نقطه هر که ام را خدمت معنی بنام بردار
 در کرده نشد و صهارجل دیگر نیز هست مثل صره تقای و
 و س در و حار و بویون فاتی و صهارجل دیگر نیز هست

در صهارجل دیگر بردار مثل و کنار بند
 در صهارجل دیگر بردار مثل و کنار بند
 در صهارجل دیگر بردار مثل و کنار بند

انار و کور و حار و در
 و در کور و حار و در
 بنام است اول نشد بنام است اول
 ان الفاظ دیگر در
 و در کور و حار و در

وچهره بنام و همسر زکات و طبع حوره و اما در چهره
 همسر زکات که سما شترت دار شده و چهارم محلی دیگر است
 مثل زر که بنام و در زبانی ششی و معانی بنام و بخار بنامی
 و چهارم محلی دیگر است نیز مثل فرانس و سحر و حله و دار و بنام
 و شطرنجی و چهارم دیگر است که فرانس و زبانی و فرانس
 بی در و راد و کیش و طباع و چهارم خدمت کار و در
 است مثل زنه آنان و فصل بان القیاس لیا و قطع و
 و مفرد و غیره و فصل از بندهای این القیاس لیا غیر ما و غیره
 اجته الی غیره را چهار مرتبه است که نام عمل بانها معلوم است
 است مثل نجوم و یابون و قرا الحان و قراول تم التذکر
 مایحی و در بنامی عقود که ضایحه آورده اند که در علم
 در شرح کافیه که در عقود و حیا عقود و حیا عقود
 بی و کل که از تحقیق آن ماضی بوده اند عقود این

از کتب بیهوده

بایستی در بیان علم عقود

علم حق و خود آیم که طالبان تحصیل و تفسیح بان علم کرده اند
 علیه قلم خور کرده اند نیز بر آید بقصد عقده صیانت کتب
 ایجاد و نشرات ما خود از این بیدینی است تا آن طریقه که آری است
 احاد که از کتبات است بنفای اصحاب است از حضور
 و بنظر و وسطا و در میان نشرات که از ده تا
 نود است با بعضی است از سیاه و ابهام انکته
 را خضر نام است دوم آن بنظر است علی بن ابی طالب
 و مات و الوف ما خود از این بدست جب مرگشته باید طریقه
 وضع مات خضر و نسف و وسطا بر بد سیری است
 در وضع الوف که از یک هزار تا نه هزار است بسیار و بسیار
 بد سیری است باید است که واحد موضوع است
 برای خضر مان نیز که وضع کرده شود خضر را در کتب
 و نشان را با رکف که وضع کرده شود خضر و خضر را
 در

این کتاب حقوق است
 این کتاب در علم است
 این کتاب

که از کتبات
 است

در کف از برای امانت و نطقه همراه که وضع کند در کف
 خضر و بنصر و وسط را اما در عقد بنده در کف برآید
 که سه بخت قریب پنج بخت است و از برای ارباب رفیع
 خضر کند و از برای خسته رفیع بنصر سازد و نیز و نیز
 بلکه رفیع وسط و عقد بنصر چون سازد و از
 برای سبب وضع خضر در کف بطریق سازد که
 ابعده از اصل بخت باشد تا که ایستادن نماید و بود
 در حال متوجه کننده است اسامی هم که کوی
 بنده و بت و از برای ثمانینه وضع بنصر در کف نیز
 بطریق کور سازد تا که ایستادن نماید و از
 تسبیح وضع وسط در کف نیز چون ایستادن
 بس تمام شده اما در عقد اصابع و از برای خسته وضع
 کند باطن روس انگشت سبابه را بر مفصل اول انگشت

Л. 97a

باید که عمل غایبه نمیشود از احاد و عشرت را از عشرت است
 و کرامت و علم به الدرس سایر اعدا تا قبیل مائه و از برای آنکه
 وضع میکنند از بیبری در رس خضر در قریب اصل آن کثرت
 گفته شده بود الی سببها بشما و داخل مرغایه و الوفا ایضا
 چنان میکنند عشرت را تحمل کرده بودید عشرت را مسارت
 الاصلان و میرسد مر ترا اینک عشرت را سازی از شهرت ماضی ۱۳ بنام او ۱۳
 خضر عشرت که عقده اول او است تا افسرانند که هر عقده میشود
 و از سر تا بنفرتم و سر و دم کسانه و هم ایام و از سر تا شهر خضر
 تا ایام پس عقود آید عشرت را کما که العام را در حدیث
 بین نظر کنایه یعنی که عقده سازیم در سن شهرت پس عقود عشرت را
 بنام شهرت را در سن شهرت عشرت را شده و سر و عمل مانت و الوفا
 کردید پس عقود انجام پذیر کرده
 ولله و این مآب
 تحت الشفا
 ۱۲۱۵

Л. 98a